

GENERELT OM FOLKEEVENTYR

Folkeeventyret er en videreudvikling af myten. Hvor myten kan siges at være den sproglige størrelse, der kommer ritualer nærmest, fordi den er dets "huskeremse", har eventyret altså fjernet sig mere fra dette oprindelige tilhørsforhold. Derfor er de narrative hensyn også blevet større – det, at historien skal hænge sammen på en kausalt tilfredsstillende måde, fylder mere. Næste skridt i denne ud- (eller af-)vikling er den moderne historie eller roman, hvor eventuelle hensyn til "det overnaturlige" oftest følger udelukkende narrative regler.

I eventyret ligger myten (og dermed ritualer) dog stadig lige under overfladen, hvilket skaber de særlige eventyr-mønstre, vi alle kender så godt: Tingene skal gøres tre gange, venlighed, gavmildhed og ydmyghed betaler sig, verden er fuld af overnaturlige hjælpere osv. Disse formler har flere forskere, heriblandt Propp, forsøgt at sætte i system, men den fulde mening kommer først frem, når man sammenholder eventyrets regler med de mytologiske, som de jo er en videreudvikling af.

En anden begrænsning, der er typisk for eventyret i forhold til myten, er, at dets handling altid udspiller sig i Malkuth. Dermed afspejler det den bredere verden, som afslører sig, når hjernens præfrontale cortex er sat ud af spillet, og storhjernen får lov til at boltre sig mere frit. De højere sephiroth ligger uden for eventyrets område. Man kan sige, at eventyr beskriver det liv, verden besidder – alle genstandes personlighed. Det er med andre ord en animistisk verden, hvor alt lige fra stenen og myren til træer, ovne og husdyr er besjælet, ganske ligesom mennesket.

Mange eventyr handler om den unge pige, som er bestemt for en tilværelse i templet. Vi kender en del af dem fra vores barndom: Askepot, Snehvide, Tornerose, Rødhætte & Ulven, Rapunzel, Skønheden & Udyret, Kong Blåskæg osv. De kredser derfor generelt om to temaer: den unge novices forhold til den ældre præstinde/gudinden og den unge piges forhold til det transcendent mandlige/guden. Disse to temaer repræsenterer de to sider af tempeltjenesten.

Den ældre præstinde splittes, igen af narrative årsager, ofte op i to figurer: den onde og den gode tante. Dette er f.eks. tilfældet i Baba Yaga, hvor den gode tante giver råd om, hvordan man skal omgå den onde. Den ældre præstinde, der opdrager den yngre, inkorporerer selvfølgelig begge sider – dels er hun pigens fortrolige og overtager måske næsten moderens, eller en større søsters, rolle, dels er hun den, der straffer overtrædelser og sørger for, at templets strenge disciplin overholdes. Det er derfor forståeligt at disse to sider senere spalttes ud i to separate figurer.

Da eventyret samtidig afspejler det kristne kulturgrundlag, kommer dichotomien god–ond selvfølgelig til at spille en rolle, som den ikke før har indtaget. Vi ved alle, at der i eventyr findes "de gode" og "de onde", og at det gode altid sejrer til sidst. Men denne insisteren på, at dele verden op i gode og onde magter er altså et udelukkende kristent fænomen, som det er vigtigt at kunne se igennem. Interessekonflikter har altid eksisteret, men ikke kampen mellem absolutte størrelser som Godt og Ondt. Hvis eventyr skal læses efter verdensaldermodellen, må den kristne fernis, som dog kun udgør et tyndt, ydre lag, derfor skrælles væk.

Ganske i tråd med det mytiske forlæg spiller pigens fornedrelse og efterfølgende ophøjelse en stor rolle – at blive alt kræver først at have været intet. Selv om denne ydmygelses kultiske rationale ofte er glemt, og den af narrative hensyn ses som et udslag af en ond stedmoders lunefuldhed og modvilje, er det altså den oprindelige tempeldisciplin, den repræsenterer. Det er bare ikke så åbenlyst som i myterne. Men især dette træk er meget gennemgående, og næsten ethvert eventyr har sin Askepot – eller Askeladen, hvis hovedpersonen er mandlig.

Særligt eventyret om Baba Yaga, der findes i et utal af varianter, er godt til at illustrere dette forhold mellem den unge og ældre præstinde, som det kan se ud i et eventyrs narrativt prægede univers. Baba Yaga-figuren er gennemgående i det slaviske eventyr-univers, og den repræsenterer den ældre præstinde, som oftest i en temmelig dæmoniseret udgave. Baba Yaga er heksen. Men modsat f.eks. heksen i pandekagehuset i eventyret om Hans & Grete har hun bibeholdt mange oprindelige træk. Hele hendes univers og karakterisation oses, som vi skal se, af tempeltjeneste.

Hvis man skal applicere verdensaldrene på eventyret, må man sige at den tilgrundliggende indvielse af den unge præstinde, er en sølvalderindvielse. Men den anskues med kobber- & jernalderens øjne. Der er derfor, vi får dæmoniseringen af den ældre præstinde og den tempeltjeneste, hun repræsenterer – indvielsens farer og strabadser er noget, man skal undgå, og den magtfulde kvinde er en heks. Dette er træk, vi udmærket kender fra myternes beskrivelse af samme problematik.

At der er tale om sølvalder set med kobberalderøjne, vidner en af eventyr-versionerne yderligere om. I denne møder den unge pige tre ryttere i skoven på vej til Baba Yagas hytte: en rød, en gul og en sort rytter. Baba Yaga røber, at det er hendes morgen, dag og aften. Rytterne repræsenterer altså solens faser, som er kobberalderens forsøg på at overtage sølvalderens månefasen. At rytterne er i Baba Yagas tjeneste, vidner om det kvindelige store magt – det er af kvinden, verden med dens faser udspringer, i hvert fald ifølge sølvaldertankegangen.

Selv om mange af detaljerne af narrative hensyn er anvendt anderledes (eller måske ligefrem i modsætning til det oprindelige rationale), lader det sig dog gøre at føre dem tilbage til deres oprindelige plads. De narrative hensyn gør selvfølgelig på en måde puslespillet sværere at lægge end for myternes vedkommende, hvis indhold er tættere på ritualernes, men på samme tid er de fleste nok mere fortrolige med eventyrets univers, og det kan være en stor fordel, når man skal forstå det. Eventyrene er vores barndoms virkelighed, og derfor kender vi dem ud og ind. Vi kender tankegangen, fordi den på et tidspunkt har været vores egen.

Når man arbejder med et eventyr, er det, ganske som med myterne, en god idé at læse forskellige versioner. Igennem de forskellige ældre og nyere udgaver kan man nemlig se en udvikling imod stadig større narrative hensyn. I de ældste versioner er springet tilbage til myten (f.eks. om Iphigenia, der kommer i Artemis' tjeneste) ikke nær så stort som i de nyere. Nedenstående udgave er således kun én blandt mange, og oven i købet er den ret ny.

